

SPRAWOZDANIE Z SEMINARIUM „ZASADY REDAGOWANIA I WYDAWANIA CZASOPISM NAUKOWYCH”

Wiesława Budrowska, Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu

Opublikowano 29.07.2013 r.

Seminarium „Zasady redagowania i wydawania czasopism naukowych” zorganizowane przez Centrum Promocji Informatyki odbyło się 16 lipca 2013 r. w Warszawie. Obrady prowadziła Barbara Szczepańska z Kancelarii Prawnej Hogan Lovells.

W pierwszym wystąpieniu „Prawo autorskie w kontekście problematyki wydawniczej – przykłady umów z autorami tekstów naukowych” Barbara Szczepańska omówiła różne sposoby zawierania porozumienia z autorami, m.in. możliwość braku umowy, określenie regulaminu dla autorów, oświadczenie lub deklaracja autora, umowa o publikację wydawnictwa, umowa o dzieło czy umowa wydawnicza. Przypomniała także o tym, co zabezpiecza wydawcę, czyli jak ważne jest oświadczenie o autorstwie, o tym, że artykuł jest nowy i nie był nigdzie publikowany oraz że prawa osób trzecich nie są naruszone. Przedstawiła ogólne zasady dotyczące umów, zwracając uwagę na konieczność wymieniania pól eksploatacji, powoływania się tylko na pola, które istnieją, zawierania umów (z wyjątkiem licencji niewyłącznej) w formie pisemnej. Barbara Szczepańska podała także przykłady pól eksploatacji podkreślając, że mogą być one bardzo ogólne i zawierać podstawowe prawa zapisane w Ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zakresie: utrwalania i zwielokrotniania utworu, obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono oraz rozpowszechniania utworu. Poruszony został także problem czasu trwania umowy licencyjnej, określenia definicji utworu naukowego, miejsca wydawcy w prawie autorskim.

Kolejny wykład „Dobre praktyki w zakresie zarządzania prawami własności intelektualnej w jednostkach naukowych” zaprezentowała Lidia Szczęsna, radca prawny w Kancelarii Radców Prawnych Bauraska, Senkowska, Szczęsna i Partnerzy. W wystąpieniu Lidia Szczęsna odniosła się do praw związanych z działalnością intelektualną w dziedzinie literackiej, artystycznej, naukowej i przemysłowej. Prawa własności intelektualnej obejmują prawo autorskie i prawa pokrewne z autorskimi, prawa do baz danych i prawo własności przemysłowej. Prelegentka omówiła podstawowe akty prawne, które regulują poszczególne prawa własności intelektualnej. Zwróciła uwagę na aspekty ekonomiczne i administracyjne wynikające z zarządzania prawami własności intelektualnej. Podała cele zarządzania własnością intelektualną, czyli rozwój własności intelektualnej w jednostkach naukowych, ograniczanie ryzyka, kosztów wytworzenia praw i ochrony praw, odkrywanie nowych źródeł osiągania korzyści z praw. Przedstawiła zakres spraw objętych zarządzaniem prawami własności intelektualnej, czyli tworzenie, ochrona, wykorzystanie, udostępnianie i wycena. Szczególną uwagę poświęciła zarządzaniu prawami własności intelektualnej na uczelniach wyższych. Przypomniała o obowiązku wprowadzenia regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników. Regulamin powinien określać: prawa i obowiązki uczelni, pracowników oraz studentów i doktorantów w zakresie ochrony i korzystania z praw autorskich i praw pokrewnych oraz praw własności przemysłowej; zasady wynagradzania twórców; zasady i procedury komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych; zasady korzystania z majątku uczelni wykorzystywanego do komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz świadczenia usług naukowo-badawczych. Następnie Lidia Szczęsna omawiała uprawnienia twórców w zakresie praw autorskich podkreślając zasadę, że prawa autorskie przysługują twórcy, którym może być wyłącznie osoba fizyczna oraz niezbywalność praw osobistych. Wyjaśniła też sprawę utworów pracowniczych przywołując zasadę, że jeżeli ustawa lub umowa o pracę nie stanowią inaczej, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku

pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron.

Po zapoznaniu się z aspektami prawnymi dotyczącymi redagowania i wydawania czasopism naukowych uczestnicy seminarium dowiedzieli się także, jak w praktyce powinni postępować decydując się na założenie i redagowanie biuletynu. Zajęcia „Jak założyć i redagować czasopismo (biuletyn) naukowe” prowadził dr Emanuel Kulczycki, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wykład podzielił na dziesięć bloków:

Blok I. Czasopismo naukowe, czyli jakie?

Blok II. Jak założyć czasopismo?

Blok III. Co to jest otwartość i definicja otwartego czasopisma

Blok IV. Wybór modelu biznesowego i formy otwartości

Blok V. Kwestia praw autorskich

Blok VI. Rozwiązania techniczne

Blok VII. Wdrażanie standardów i transformacja ku otwartości

Blok VIII. Zgłaszanie czasopisma do Google Scholar i ASEO

Blok IX. Zgłaszanie czasopism do baz i list czasopism

Blok X. Zapewnienie długoterminowej dostępności

Wykładowca przekonywał, że zakładanie i wydawanie czasopisma naukowego od strony formalnej jest proste, bo jasno określają to przepisy. Sprawą trudniejszą jest zagadnienie definicji „naukowości” czasopisma. Można je rozpatrywać na kilku poziomach: prawnym, wydawniczym i ministerialnym. Należy przyjąć, że czasopismo naukowe to czasopismo recenzowane, które publikuje artykuły naukowe, jest regularnie wydawane, publikuje listę recenzentów, informuje o polityce recenzowania. Zakładając czasopismo naukowe należy zarejestrować tytuł prasowy w sądzie, dzięki czemu taki tytuł podlega ochronie. Następnie złożyć wniosek do Biblioteki Narodowej o numer ISSN. Można także postarać się o identyfikator DOI.

Następnie Emanuel Kulczycki mówił o „otwarcu czasopisma”, czyli wydawaniu go w modelu otwartego dostępu (Open Access). Czasopismo otwarte posiada wersję elektroniczną, która musi być dostępna bezpłatnie oraz bez konieczności rejestrowania się w serwisie czasopisma; wydawca umożliwia darmową redystrybucję, import i eksport danych. W ramach otwartych czasopism można wyróżnić: w pełni otwarte czasopismo – wszystkie artykuły opublikowane w czasopiśmie udostępniane są w otwartym dostępie; otwarte czasopismo z embargiem czasowym – dostęp do najnowszych artykułów jest na początku płatny – następnie po upływie embarga czasowego artykuły udostępnia się w otwartym dostępie; hybrydowe otwarte czasopismo – tylko część artykułów jest opublikowana w otwartym dostępie. Następnie autor wystąpienia mówił o wyborze modelu biznesowego i formie otwartości. Wybór sposobu finansowania czasopisma powiązany jest z wyborem modelu, w jakim będzie wydawany periodyk. Kolejnym zagadnieniem, o którym mówił Emanuel Kulczycki była kwestia praw autorskich. Podał przykłady umów, które pozwalają na otwarty dostęp do utworu, m.in. umowa licencyjna z autorem – bez przeniesienia autorskich praw majątkowych na wydawcę; umowa licencyjna z autorem – z przeniesienia autorskich praw majątkowych na wydawcę; umowa licencyjna w oparciu o licencje Creative Commons. Następnie omówił rozwiązania techniczne związane z wersją elektroniczną czasopisma. Pierwszą propozycją była zwykła strona internetowa, na której zamieszcza się poprawnie oznaczone pliki PDF z artykułami, a kolejna to system zarządzania wydawaniem czasopisma. Ze względu na rozpowszechnienie, łatwość

instalacji i wdrożenia (jak również rekomendowanie tego rozwiązania przez Google Scholar), jednym z najlepszych wyborów jest **Open Journal Systems**, który jest systemem pozwalającym przeprowadzać cały proces wydawniczy poprzez stronę internetową — w ramach czasopisma poszczególni redaktorzy, autorzy itd. mają swoje konta i obserwują na bieżąco co się dzieje z tekstem. Jest to system otwarty i darmowy dzięki pracy instytucji i ludzi zaangażowanych w Public Knowledge Project (<http://pkp.sfu.ca/ojs-languages/polish>).

W dalszej części wykładu prelegent omówił najważniejsze standardy, które należy wdrożyć i przestrzegać, aby zapewnić czasopismu sukces od strony merytorycznej. Zaliczył do nich: proces recenzji, terminowość publikacji, przestrzeganie międzynarodowych konwencji edytorskich, międzynarodowa różnorodność autorów. Równie ważne są standardy związane z polityką otwartości. Na stronie czasopisma, jak i w samym czasopiśmie, powinny zostać wyeksponowane informacje dotyczące otwartego dostępu. Można zamieścić logo Open Access oraz logo Creative Commons (jeśli te licencje są wykorzystywane). W informacjach dla Autorów powinny znaleźć się informacje, czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – autor pokrywa koszty publikacji. Należy także pamiętać o tym, aby zapewnić widoczność czasopisma oraz artykułów w Internecie. W związku z tym trzeba poprawnie przygotować pliki PDF, które są zamieszczone na stronie czasopisma i zgłosić czasopismo do wyszukiwarki. Emanuel Kulczycki zaproponował tę najpopularniejszą – Google Scholar. Jeśli chcemy, aby czasopismo było indeksowane należy zgłosić je do wielu baz oraz wyszukiwarek, zamieszczać informacje o nowych numerach w mediach społecznościowych dla naukowców. Dodatkowo — szczególną rolę przywiązuje się do baz referencyjnych, które preferuje Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego podczas oceny czasopism. Autor wykładu podał także listy czasopism i baz. Na zakończenie wystąpienia Emanuel Kulczycki podkreślił, że bardzo ważne jest zapewnienie długoterminowej dostępności czasopisma. Można zwrócić się w tej sprawie do bibliotekarzy akademickich, którzy posiadają odpowiednie kompetencje i kwalifikacje w tym zakresie oraz mogą zapewnić wsparcie w procesie archiwizacji i długoterminowego udostępniania. W Polsce największe biblioteki akademickie mają już biblioteki cyfrowe i repozytoria.

Następny prelegent, Leszek Stypułkowski – partner zarządzający Index Copernicus International, wystąpił z wykładem „Droga do osiągnięcia wskaźników cytawalności przez wykorzystanie narzędzi internetowych”. Scharakteryzował Index Copernicus International, międzynarodową platformę promującą osiągnięcia nauki, wspierającą krajową i międzynarodową współpracę pomiędzy naukowcami, wydawnictwami czasopism naukowych i jednostkami naukowymi. Omówił jej skład podkreślając rolę i znaczenie poszczególnych jednostek. Np. Ic Journals Master List, czyli międzynarodową bazę czasopism naukowych, liczącą obecnie ponad 8 tys. czasopism z całego świata (ok. 1200 z Polski). IC JML zdobyła uznanie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Polsce jako baza referencyjna. Za indeksację w niej czasopisma otrzymują dodatkowe punkty w ewaluacji czasopism. Z kolei IC Publisher Panel umożliwia realizację procesu edytorskiego w czasopiśmie. IC Scientists to platforma współpracy naukowców (300 tys. użytkowników), która umożliwia aplikowanie do międzynarodowych projektów badawczych, nawiązywanie bezpośredniej współpracy. IC Institutions wspiera proces zarządzania projektami naukowymi i instytucjami prowadzącymi prace badawczo-rozwojowe. Dzięki współpracy z Index Copernicus czasopisma, które realizują ich zalecenia poprawiają swoje wyniki w różnych parametryzacjach, pozyskują nowych czytelników i autorów prac, a w przyszłości mają szansę na pojawienie się na Liście Filadelfijskiej.

Program seminarium i dobór referentów oraz prowadzącej obrady były bardzo dobrze przemyślane. Zaprezentowane wystąpienia spotkały się z bardzo dużym zainteresowaniem słuchaczy. Wiele pytań

i zagadnień do interpretacji padało w trakcie wykładów i po nich. Dyskusja była niezwykle ożywiona, a uczestnicy spotkania chętnie dzielili się swoimi doświadczeniami i prosili o porady i komentarze. Referenci, doskonale przygotowani i mający na co dzień do czynienia z zagadnieniami, o których mówili, potrafili zaspokoić oczekiwania słuchaczy, udzielali wskazówek i rozwiewali ich wątpliwości.